

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Хуан Кайлян
«Оркестрова та театральна музика Хуан Жо
в контексті китайсько-американських творчих взаємин»,
подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»
галузь знань 02 «Культура і мистецтво»

У сучасному музикознавстві дедалі більшої ваги набувають дослідження, пов'язані з осмисленням процесів розвитку китайської професійної музики. Одним із пріоритетних напрямів цієї галузі є вивчення творчості композиторів китайського походження, чия художня діяльність розгортається поза межами історичної батьківщини та відображає нові моделі взаємодії національного і світового мистецького досвіду.

Суттєвий науковий інтерес становлять митці, творчі біографії яких пов'язані з США, а індивідуальні композиторські стратегії засновані на переосмисленні традицій китайської культури в контексті академічної музики. Звернення до їхнього доробку є важливим для розуміння низки ключових проблем сучасного художнього процесу, зокрема діалогу культурних систем Сходу і Заходу, співвідношення «свого» і «чужого» у творчості авторів, які тривалий час працюють у зарубіжжі, а також особливостей формування індивідуального стилю та перспектив розвитку китайської музики у глобальному культурному просторі

Представлене до захисту дисертаційне дослідження Хуан Кайлян реалізовано у межах окресленої наукової проблематики та присвячене постаті Хуан Жо, одного з найцікавіших представників сучасного китайсько-американського музичного середовища. Творчий феномен композитора привертає значну увагу як приклад продуктивного синтезу різних культурних традицій, що зумовлює формування оригінальної моделі художнього мислення, яка репрезентує провідні тенденції розвитку музичного мистецтва початку ХХІ століття.

Актуальність дисертації зумовлена як фактичною відсутністю наукового опрацювання у вітчизняному музикознавстві творчої спадщини Хуан Жо, так і потребою подальшого вивчення механізмів міжкультурної взаємодії в новітній композиторській практиці. Водночас значення роботи не обмежується заповненням наявної дослідницької лакуни. Аналіз творчості Хуан Жо стає для здобувача підґрунтям для постановки ширшого кола теоретичних питань, пов'язаних із функціонуванням китайсько-американської композиторської школи, специфікою художньої самоідентифікації митця в транскультурному середовищі та трансформацією національно-культурних моделей у сучасному мистецтві.

Безперечною перевагою дослідження є прагнення розглядати обраний матеріал в широкому культурному та філософсько-естетичному контексті. Особливої уваги заслуговує спроба осмислити композиторський доробок Хуан Жо крізь призму авторської концепції дименціоналізму, яка вперше стає предметом системного музикознавчого аналізу у вітчизняній науці. Такий підхід розширює уявлення про індивідуальну художню систему митця, а також відкриває нові можливості для інтерпретації сучасних транскультурних явищ у музичному мистецтві.

Наукова новизна роботи визначається як самою постановкою проблеми, так і введенням до наукового обігу значного корпусу маловідомих у вітчизняному музикознавстві творів Хуан Жо, серед яких виняткове місце посідають оркестрові та сценічні композиції. Цінним здобутком дисертації є залучення показового для сучасного етапу розвитку музичного мистецтва матеріалу, характеристика якого актуалізує потребу в подальшому вдосконаленні аналітичного інструментарію музикознавства та пошуку нових методологічних підходів до вивчення явищ міжкультурного художнього синтезу. Важливо, що дисертант не лише окреслює зазначене коло проблем, а й пропонує шляхи їхнього вирішення.

Методологічне підґрунтя дослідження характеризується комплексністю та міждисциплінарною спрямованістю. Поєднання історико-музикознавчого,

аналітичного, структурного, жанрово-типологічного та герменевтичного підходів забезпечує багаторівневе осмислення досліджуваного матеріалу й дозволяє розкрити специфіку композиторського мислення Хуан Жо в контексті процесів кроскультурної поетики.

Структура дисертації є логічною та внутрішньо збалансованою. Послідовність розділів відображає поступове розгортання авторської концепції – від висвітлення історико-культурних і теоретичних засад формування китайсько-американської композиторської традиції до аналізу творчого доробку одного з найяскравіших її представників. Така архітектоніка забезпечує цілісність дослідження та сприяє послідовній реалізації поставлених наукових завдань.

Перший розділ дисертації виконує важливу концептуально-обґрунтовальну функцію в загальній структурі дослідження, оскільки спрямований на виявлення соціокультурних, інституційних та художньо-естетичних чинників формування сучасної китайської композиторської традиції як середовища виникнення нових моделей міжкультурної музичної творчості. Дисертант пропонує інтерпретувати її як результат складних транскультурних процесів, у яких культурна ідентичність постає як динамічний механізм художнього самовизначення. У цьому контексті особливо продуктивним видається висновок про трансформацію категорії «китайськості» від сфери безпосередньо репрезентованих етнокультурних ознак до більш глибоких рівнів композиторського мислення, що виявляються в організації музичного часу, фактури, тембрової драматургії та принципів формотворення.

Науковий інтерес становить і здійснений огляд розвитку китайсько-американської композиторської школи. Здобувачу вдалося показати її як самостійний сегмент сучасного світового музичного процесу. Відмова від бінарної опозиції «Схід–Захід» та звернення до концептів транснаціоналізму, культурної гібридності й явища «третього простору» дозволяє переконливо простежити еволюцію типів культурної ідентичності китайсько-

американських композиторів. У межах цього підходу здійснено характеристику зсувів композиторських генерацій, що демонструють поступовий перехід від усвідомлення культурної дихотомії до інтегративних форм художнього мислення та «появи цілком нової, органічної та самостійної музичної сутності» (с. 59 роботи). Показовим прикладом останнього стає творчість Хуан Жо, яка, на думку дисертанта, не зводиться до механічного поєднання елементів китайської та західної традицій, а вибудовує цілісну художню систему, засновану на принципі їхнього культурного синтезу та взаємодії. Завдяки цьому вона постає репрезентативним виявом процесів культурної трансформації, що визначають розвиток китайсько-американської композиторської школи загалом і знаходить концептуальне відображення в авторській теорії дименціоналізму.

Узагальнюючи погляди Хуан Жо, здобувач демонструє, що дименціоналізм функціонує як система художнього мислення, побудована на взаємодії просторових, часових, акустичних і культурних вимірів. Визначальним чинником прагнення композитора до конструювання синтетичного музичного простору виступають його біографічний досвід і транскультурна ідентичність.

Разом з тим міркування здобувача про дименціоналізм викликають низку зауважень. Зокрема, його співвіднесення з метамодерною парадигмою не завжди видається достатньо аргументованим, оскільки наведений матеріал радше свідчить про інтеграцію різних культурних вимірів та їхню співприсутність, ніж про метамодерну логіку постійної осциляції між полюсами. Натомість більш переконливим є його трактування в межах космодерних моделей культурної взаємозалежності та багатовекторної комунікації.

Другий розділ дисертації присвячено оркестровій творчості Хуан Жо, яка, попри її значущість у композиторському доробку митця, ще не отримала належного висвітлення. Аналіз обраного корпусу творів спрямовано на

виявлення механізмів функціонування міжкультурних смислів та специфіки реалізації авторської концепції дименціоналізму в інструментальній музиці.

Смисловим ядром розділу виступає категорія програмності, розглянута в розширеному значенні як один із ключових способів організації художнього досвіду в музиці ХХ–ХХІ століть. Дисертант показує, що в оркестровій творчості Хуан Жо програмність виходить за межі традиційного тлумачення і пов'язується зі створенням особливого простору слухацького переживання. На цій основі вибудовується її типологія, що охоплює інтонаційно-генетичний, метафорично-кінестетичний, філософсько-онтологічний та екзистенційно-меморіальний типи. Перевагою такої класифікації є прагнення систематизувати різномірний матеріал оркестрового доробку композитора та виявити основні принципи співвіднесення музичного тексту з позамузичними факторами.

Суттєвим внеском стає запропоноване здобувачем поняття метафоричної програмності, відповідно до якого позамузичні смисли реалізуються через систему просторових, тілесних, енергетичних та концептуальних відповідностей. Таке трактування дозволяє уточнити взаємозв'язок програмності з теорією дименціоналізму, за якого музичний твір постає як динамічне середовище досвіду.

У межах розділу наведено показові аналітичні спостереження, що засвідчують різні форми втілення програмного начала в оркестровій музиці Хуан Жо. Так, у циклі «Народні пісні для оркестру» програмність функціонує як форма культурної пам'яті та збереження історичного досвіду; у «Розбитих кроках» вона набуває процесуального характеру; у творах «Стаючи іншим» та «Спокій / Рух» пов'язується з феноменом динамічної статичності; натомість у «Шляху відлуння» виходить на рівень етико-афективної рефлексії над питаннями війни і миру. У такий спосіб простежується характерний для композитора рух від національно-культурних джерел до осмислення загальнолюдських екзистенційних проблем.

Певні зауваження викликає ступінь узагальнення запропонованої типології програмності. Оскільки кожен із виділених типів обґрунтовується переважно на матеріалі окремого твору чи невеликої групи творів, не є очевидним, чи йдеться про усталені принципи програмного мислення, характерні для оркестрової творчості Хуан Жо загалом. Відтак доцільним видається розширення кола аналітичного матеріалу з метою підтвердження репрезентативності запропонованої класифікації.

Окремий інтерес становить окреслена в розділі проблематика концептосфер Природи, Ритуалу та Міфу, які постають важливими смисловими координатами творчості композитора, проте не отримують повною мірою аналітичного розвитку в основному тексті роботи.

Третій розділ дисертації, присвячений сценічній творчості Хуан Жо, належить до найбільш оригінальних і змістовно насичених частин дослідження. Ця сфера доробку композитора постає як цілісна художня система, у межах якої апробуються нові способи поєднання культурних традицій, жанрових практик і форм музичної комунікації. Саме тут найповніше розкривається специфіка художнього мислення композитора та його прагнення подолати кордони між виконавцем, твором і слухацькою аудиторією.

Музично-театральний доробок Хуан Жо розглядається у широкому контексті сучасного сценічного мистецтва, для якого характерними є інтермедіальність, просторово орієнтована драматургія, залучення аудиторії до художньої події та переосмислення природи театрального досвіду. На цьому тлі здобувач переконливо демонструє, що авторська концепція дименціоналізму реалізується як принцип організації музично-театрального цілого, де звук, рух, час, тілесність, пам'ять і сценічне середовище функціонують як рівноправні складники художньої форми.

Концептуально важливим є запропонований поділ сценічного доробку композитора на дві взаємопов'язані сфери – оперний та інструментальний театр. Такий підхід дозволяє простежити різні траєкторії реалізації авторської

естетики: від музично-драматичних структур, наближених до традиційних, до форм, у яких театральність народжується безпосередньо з акустичної події, виконавського жесту та комунікації між музикантами й аудиторією.

Особливу цінність становить аналіз оперної творчості Хуан Жо, який демонструє жанрову багатоманітність сучасної опери та окреслює основні напрями її трансформації у XXI столітті. У роботі простежується послідовний вихід композитора за межі традиційного оперного канону до опери-інсталяції, а також так званої опери для голосу, де драматургічна функція переходить від сюжету до самої звукової матерії. Музично-театральна логіка проаналізованих в розділі композицій дозволяє дійти висновку, що в них китайські та західні музичні елементи не протиставляються одне одному, а інтегруються в єдине акустичне середовище, унаслідок чого опозиція «своє – чуже» поступово втрачає визначальне значення.

Безперечний інтерес викликає характеристика опери «Американський солдат», яку розглянуто як приклад соціально ангажованого музичного театру. Здобувач показує, що проблема азійсько-американських відносин розкривається тут через дослідження механізмів соціального виключення, дискримінації та кризи особистісної ідентичності. Переконливим є спостереження щодо багатошарової часової й онтологічної структури опери, у якій документальний, психологічний та метафізичний виміри співіснують у межах єдиного драматургічного поля.

Не менш обґрунтованою є інтерпретація опери-інсталяції «Перерваний рай», у якій дисертант простежує трансформацію традицій китайського музичного театру в умовах інтермедійної культури. На особливу увагу заслуговує аналіз полімовності, жанрової гібридності та принципів сценічної організації твору, що дає підстави розглядати його як один із найяскравіших зразків транскультурного музичного театру початку XXI століття.

Вагомим здобутком розділу є також розгляд інструментального театру та авторської концепції «театру резонансу», які інтерпретуються як одна з найхарактерніших форм реалізації естетичних принципів композитора.

Дисертант послідовно доводить, що у творах цього типу Хуан Жо радикально переосмислює усталені межі музичного виконавства, залучаючи слухача до творення художньої події. У результаті аудиторія стає повноправним учасником музично-комунікативного процесу, а сценічний твір перетворюється на багатовимірне середовище взаємодії звуку, руху та часу.

З огляду на сказане особливої ваги набуває «філософія відлуння», що простежується у сценічних та інструментальних творах композитора. У китайській культурно-філософській традиції відлуння осмислюється як символ взаємної зумовленості явищ, етичної відповідальності та космічної пов'язаності світу. Саме ця семантика дозволяє інтерпретувати творчість Хуан Жо як художню систему, що вибудовує модель резонуючого культурного простору, у якому звук, дія та сприйняття перебувають у стані постійної взаємодії. У ширшому вимірі така естетична установка кореспондує з гуманістичною спрямованістю сучасної китайсько-американської композиторської традиції, зорієнтованої на поглиблення міжкультурного взаєморозуміння та утвердження діалогу між різними культурними спільнотами.

Підсумовуючи викладене, відзначимо, що поставлені у дисертації завдання загалом успішно виконані. Здобувачеві вдалося вибудувати цілісну й обґрунтовану концепцію дослідження, послідовно реалізувати заявлену наукову ідею та окреслити перспективні напрями подальшого вивчення проблематики китайсько-американських творчих взаємин у сучасному музичному мистецтві.

Водночас окремі положення роботи викликають наукову дискусію й спонукають до постановки низки питань:

1. У дисертації ключовим аналітичним поняттям є дименціоналізм, який ви інтерпретуєте як авторську концепцію Хуан Жо. На Вашу думку, чи має це поняття потенціал увійти до ширшого музикознавчого лексикону, чи воно залишається суто індивідуальною категорією, застосованою тільки

до творчості цього композитора? Чи бачите Ви приклади інших композиторів, які працюють за подібною логікою, але не називають свій метод дименціоналізмом?

2. Відомо, що в опері Хуан Жо «Перерваний рай» центральна вокальна партія пов'язана з традицією китайської опери куньцзюй і розрахована на виконавицю, яка володіє відповідною манерою звуковедення, орнаментики, дихання та сценічних рухів. З огляду на це постає питання: чи можливе виконання цієї партії без участі співачки куньцзюй – лише силами академічної техніки? Якщо так, то які елементи партії можуть бути адаптовані, а які становлять її принципово незамінний вокально-технічний і стилістичний код?

Разом з тим висловлені зауваження та питання мають переважно уточнювальний характер і не стосуються концептуальних засад дисертаційного дослідження. Представлена робота має всі ознаки комплексного наукового дослідження та вводить до вітчизняного музикознавчого обігу значний масив нового матеріалу, відкриваючи для українських дослідників маловідомі аспекти творчості представників китайсько-американської композиторської школи. Теоретичні положення роботи, належний рівень аргументованості та повнота отриманих результатів створюють підґрунтя для подальших наукових розвідок, пов'язаних із вивченням творчої спадщини сучасних китайських композиторів зарубіжжя, а також із розробкою методологічних підходів до аналізу музики кінця ХХ–початку ХХІ століть.

Таким чином, дисертаційна робота «Оркестрова та театральна музика Хуан Жо в контексті китайсько-американських творчих взаємин» є самостійним, оригінальним і добросовісно виконаним науковим дослідженням, що має вагомим теоретичне та практичне значення для сучасного музикознавства.

Ключові напрями дослідження висвітлено у чотирьох одноосібних публікаціях у фахових наукових виданнях категорії «Б», затверджених МОН України. Основні положення дисертації апробовано на 15 міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях та круглих столах.

Порушень академічної доброчесності у роботі не встановлено.

Відтак, представлена до захисту дисертація повною мірою відповідає чинним вимогам пп. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Хуан Кайлян – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

доктор мистецтвознавства,
доцент кафедри історії музики
та музичної етнографії
Одеської національної музичної
академії імені А.В. Нежданової

Ю.О. ГРІБІНЄНКО